

NÖD

Kyla och frost, hagel, insektsinvasioner, torka eller för mycket regn... mycket kunde göra att skörden slog fel. I missväxtens spår följde fattigdom, svält sjukdom och elände som framför allt drabbade dem som redan hade det svårt och levde på marginalerna. Nödår med dåliga skördar har genom åren varit ett ständigt närvarande hot för bondebefolkningen.

De senaste verkligt svåra nödåren för svenska bönder inträffade 1867–69. Långa vintrar och stekhet, snustorra somrar ledde till svår hungersnöd för såväl människor som djur. Matpriserna ökade samtidigt som det rådde brist på arbetstillfällen i den framväxande industrin. En utväg för den som hade råd kunde vara att emigrera till exempelvis Amerika i hopp om ett bättre liv.

TIGGERI

När inga andra lösningar fanns i sikte kan tiggeriet vara ett sätt att överleva svåra tider. Under 1600- och 1700-talen placerades ofta fattigbössor utanför kyrkportar och längs landsvägar. Där kunde allmänheten skänka frivilliga gåvor till den kyrkliga fattigkassan. I städerna tilläts tiggarna att vissa dagar gå omkring och samla allmosor. I Varberg bestämdes 1701 att detta bara fick ske på lördagar, med början klockan åtta eller nio på morgonen fick den fattige ströva omkring tillsammans med en kyrkväktare.

FATTIGVÅRD

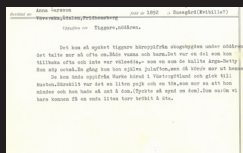
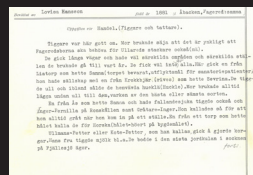
I första hand förväntades familj och släkt ta hand om den som inte kunde försörja sig själv, men när inte detta var möjligt hamnade ansvaret ofta hos kyrkan. På 1840-talet överfördes ansvaret för fattigvården från kyrkan till socknarna. I sockenstämmor som tog besluten om fattighjälpen satt godsägare och självägande bönder. En stor del av de ärenden som behandlades rörde fattigvården. De som saknade sociala skyddsnet och fick del av hjälpen från socknen kallades fattighjon. Hjälpen kunde bestå i att man placerades på fattighuset, som ofta låg i närheten av kyrkan. Här samlade man fattighjon av alla slag - föräldralösa barn, änkor, pigon, sjuka och handikappade. Förhållandena var ofta bedrövliga men hjonen försågs åtminstone med mat och husrum.

FATTIGVÅRDSAUKTION

Fattigvårdsauktion innebar att man auktionerade bort fattighjon till den som krävde minst ersättning från socknens styre för att ta hand om hjonet. Auktionerna gällde både barn och vuxna.

ALBERTINA JOSEFINA GUSTAFSDOTTER I GÖDESTAD

I museets arkiv finns bland annat ett kontrakt från en fattigauktion i Gödestad den 20 december 1867, då fattighjonet Albertina Josefina Gustafsdotter såldes till minstbjudande. Det blev skolans lärarinna som kom att ansvara för henne under ett år för totalt ca 3000 kronor i dagens penningvärde. För det skull lärarinnan se till att hon fick ordentliga kläder och mat. Albertina Josefina fick troligen arbeta som piga hos lärarinnan, hjälpa till med att hämta vatten och ved, skala potatis, städa. Men så fick hon också gå i skolan, något som inte var självklart för alla vid den här tiden.

Uppteckningar från Halland. Originalen finns i museets arkiv.

DISTRESS

Cold and frost, hail, insect invasions, drought or too much rain... a lot could make the harvest fail. In the wake of the crop failure, poverty, starvation, and misery followed, especially affecting those who were already struggling and living on margins. Bad harvests have been a constant threat to the peasant population over the years.

The latest really difficult years of distress for Swedish farmers occurred in 1867–69. Long winters and dry summers led to severe famine for both humans and animals. Food prices rose as even as shortage of work grew. One way out for those who could afford was to emigrate to America in the hope of a better life.

BEGGING

When no other solutions were in sight, begging can be a way to survive difficult times. During the 1600s and 1700s, poverty boxes were often placed outside church gates and along country roads. There, the public was able to donate voluntary gifts to the poor. In the cities, beggars were allowed to gather alms on certain days. In Varberg, in 1701, it was decided that this should only happen on Saturdays, beginning at eight or nine in the morning in the company of a church attendant.

POVERTY RELIEF

Initially, family and relatives were expected to take care of those who could not support themselves, but when this was not possible, the responsibility often lay with the church. In the 1840s the responsibility for the poor care was transferred from the church to the parishes. In the parish meeting that made the decisions on poverty relief sat property owners and self-sufficient farmers. A large part of the cases dealt with concerned poverty. Those who lacked social protection networks and received some assistance from the parish were called paupers. The help could consist of being placed in the poor house, which was often near the church. Here, poor

people of all kinds gathered - orphans, widows, maids, the sick and the disabled. Conditions were often distressing, but at least the pauper was provided with food and shelter.

BOARDED OUT BY AUCTION

A favoured method of poor relief was auctioning off poor to the one who demanded the least compensation from the parish board to take care of the pauper. Auctioning was used for both children and adults.

ALBERTINA JOSEFINA GUSTAFSDOTTER IN GÖDESTAD

One example in the museum's archive is a contract from an auction in Gödestad on December 20, 1867, when Albertina Josefina Gustafsdotter was sold for minimum bid. It became the school's teacher who came to be responsible for her for a year for a total of about SEK 3000 in today's monetary value. For that, the teacher made sure she got proper clothes and food. Albertina Josefina probably got to work as a maid at the teacher's office, help with chores. But she also attended school which was not obvious to everyone at this time.